



Lietuvos mokslo tarptautiškumas - gilus ar paviršutinis?

Gediminas Karoblis

Dr. Gediminas Karoblis šiuo metu dėsto Norvegijos mokslo ir technologijų universiteto (NTNU) Muzikos fakultete. Šis pranešimas skaitytas Lietuvos Respublikos Seimo ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenės komisijos posėdyje 2017 spalio 26 d.

Prieš šimtmetį atkurta Lietuvos valstybė skubėjo kurti savo universitetą bei kvieštis geriausius pasaulio mokslininkus. Patys gana gerai išmanydami mokslo prigimtį, to meto valstybės vadovai suprato, kad būtinas ne paviršutinis, ne epizodinis, bet gilus Lietuvos mokslo tarptautiškumas. Pakviestas į Lietuvą Levas Karsavinas, pavyzdžiui, atsisakė pasiūlymo dėstyti Oksforde. Ne paskutinė priežastis buvo ir dosnus lietuviškas atlyginimas. Po sovietinės okupacijos vienas iš Karsavino studentų, Algirdas Julius Greimas, kurio jubiliejinis metus ką tik atšventėme, grįžo skaityti paskaitų į Lietuvą su ta pačia intencija - vesti Lietuvos mokslą į gilų, ne paviršutinį tarptautiškumą. Be pasaulio lietuvių bendruomenės įnašo, pastangų, paaukoto laiko ir dėmesio dabar Lietuvoje nebūtų Vytauto Didžiojo universiteto. Tūkstančiai jaunų žmonių nebūtų patyrę kitokio, ne

sovietinio, netikėto ir regis nepelnyto požiūrio į studentą kaip į gerbtiną laisvą ir atsakingą žmogų, asmenį, kurio nuomonė svarbi. Tai buvo kas kita nei dabartinis pataikavimas pasitinkant kiekvieną ateinantį su krepšeliu ta pačia, gerai atpažįstama klientus aptarnaujančių šypsena. Deja, deja, bet posovietinė nomenklatūra sugebėjo pasipuošti nauju tarptautiškumo dekoru ir iš pasaulio grįžusių lietuvių sukami ratai ėmė prasisukti. Todėl šio mano straipsnio tezė: mums reikalingas ne epizodinis, ne paviršutinis, bet gilus tarptautiškumas.

Svarstantieji Lietuvos ateitį sutinka, kad Lietuvos aukštojo mokslo pertvarka galėtų išvesti Lietuvą iš dabartinės emigracijos krizės. Tačiau kaip tai galėtų įvykti? Gal čia galėtų padėti iš pasaulio universitetų grįžtantys lietuvių ar lietuvių kilmės mokslininkai? Atliksiu mintinį eksperimentą: įsivaizduosiu esąs toks grįžtantis mokslininkas. Jeigu būčiau lietuvis, nebemokantis lietuvių kalbos, bandyčiau žiūrėti *Google*. Laimei, pirmas mano rastas puslapis anglų kalba – Lietuvos mokslo tarybos. Tačiau, kad ir kaip stengčiausi, mažai ką ten galėčiau suprasti. Turėčiau vis dėlto įsivaizduoti, kad mano tėvai ar seneliai išmokė mane kalbėti lietuviškai. Ir štai – kaip tik man skirtas ką tik pradėjęs veikti Švietimo ir mokslo ministerijos vienas langelis. Graži iškaba, bet už jos ta pati migla: kaip mokslininkas per šį langelį patekčiau arba vėl į sunkiai suprantamą Lietuvos mokslo tarybos informacinę aplinką, arba atrasčiau informaciją apie Švietimo mainų programos fondą. Čia šiek tiek aiškiau, bet manęs lauktų netikėtumas: sužinočiau, kad Lietuvoje galėčiau gauti – cituoju – „iki 8 bazinių socialinių išmokų dydžių už vieną dėstymo dieną“. O aš maniau, kad Lietuvoje naudojama valiuta – euras. Ne, pasirodo, kad tai – bazinis socialinės išmokos dydis. Bijau, kad šitas pranešimas beviltiškai prailgtų, jeigu aprašyčiau procesą, kaip reikėtų šį didį išversti į kokią nors konvertuojamą valiutą. Todėl kreipiuosi į Seimo narius: jeigu tokias keistenybes rašyti verčia Lietuvos įstatymai, būkit geri, pakeiskit šituos įstatymus. O jeigu ne, tai tegu mano kreipimasis pasiekia ministeriją ar Lietuvos mokslo tarybą. Kad per daug nesidžiaugtume pasikabinę tą vieną langelį, kurio, gink Dieve, kas nors netyčia nepradurtų savo pinokio ar buratino nosimi.

Nedaug sėkmingesnė būtų ir mano paieška Lietuvos mokslo tarybos informacinėje erdvėje. Taip, ten rasčiau konkursų eiti pareigas duomenų bazę. Beje, dar vienas netikėtumas: šioje duomenų bazėje rasčiau netgi tokį skelbimą, kuris paskelbtas šių metų spalio dešimtą dieną, o terminas pateikti visus dokumentus spalio vienuoliktoji diena! Gal tai atsitiktinumas, o gal sisteminė klaida? Jeigu taip, ir vėl kreipiuosi į Seimo narius: būkit geri, priimkit tokius įstatymus, kad tokie dalykai

negalėtų vykti. Deja, šita duomenų bazė ir vėl tik lietuvių kalba. Ar Lietuvoje nelaukiami užsienio kalbomis kalbantieji mokslininkai, galbūt pasiryžę lietuvių kalbą išmokti per trejus metus? Toks terminas buvo nustatytas Levui Karsavinui. Paskaitą lietuviškai jis skaitė jau po pusmečio. Būtina, ir čia vėl kreipiuosi į Seimo narius, kad šita konkursų eiti pareigas duomenų bazė būtų aiškiai regima, žinoma ir išryškinta, kad visi konkursų eiti pareigas skelbimai būtų ir lietuvių, ir anglų kalba (ar kitomis kalbomis, kur tinkama), kad galima būtų prenumeruoti naujienas apie tam tikros srities konkursus ir, galų gale, kad būtų parašyta, kokio atlyginimo galima tikėtis. Skaičiuojant eurus, o ne bazinėmis socialinėmis išmokomis. Ir kai tą sumą bus gėda viešai parodyti, tai gal tada ir biudžete mokslui bus paskirta tinkama dalis. Kitaip duomenų bazė ir toliau liks dekoratyvinė. Kitaip niekada nepasieksime gilaus tarptautiškumo.

Galų gale pastebėjau, kad Lietuvos mokslo taryba kviečia visus lietuvius ir užsieniečius, ir užsienyje gyvenančius lietuvius tapti ekspertais. Tai atlikti tikrai paprasta – tereikia tik užpildyti formą. Tikrai kviesčiau visus tai padaryti. Tačiau artimiau susipažinęs, kaip Lietuvos mokslo tarybos projektų vertinimo ir ekspertų sistema veikia, suprasčiau, kad jai iš esmės trūksta gilesnio tarptautiškumo, nors labai stengiamasi užtikrinti paviršinį. Palyginimui – studijų kokybės vertinimo sistema šiuo atžvilgiu ženkliai geresnė. Lietuvos mokslo taryboje milijonai eurų skirstomi nereikalaujant, kad projektus įvertintų nepriklausomi, užsienyje dirbantys mokslininkai, tikrai žvilgsniu iš šalies. Ir ne vienas kitas „dėl kvapo“ ar dekoracijos, bet tokių ekspertų turėtų būti dauguma. Čia tokie, kaip mano įsivaizduojamas mokslininkas, pasaulio lietuviai galėtų padėti patys ir padėti atrasti žmonių, kuriems užtektų ir kompetencijos, ir nešališkumo.

Baigdamas šį mintinį eksperimentą, pastebėsiu, kad iš keturių universitetų, kuriuose veikia mano vadovaujama *Erasmus Mundus* magistrantūros programa, struktūriškai persitvarkė du. Abu susijungė su kitomis aukštosiomis mokyklomis ar kitais universitetais. Kad ir kokie būtų sprendimai Lietuvos aukštojo mokslo padangėje, nebegalima trypčioti vietoje. Tiesa, tai savaimė neatneša kokybės, bet bent jau užtikrina ateities pastovumą, itin svarbų tarptautiniam bendradarbiavimui. Nes Lietuvos mokslo kokybinei pertvarkai visų pirma reikia gilaus, ne paviršinio tarptautiškumo!

Straipsnis spausdintas žurnalo „Pasaulio lietuvis“ 2018 m. kovo numeryje.

Mielai pasidalysime žurnale skelbiamais tekstais ir nuotraukomis, tik prašome

nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.